

J E L E N K Ö R.

42. szám.

Pest szombat május 24dikén.

1834.

Foglalat: Magyar és Erdélyország (ülések máj. 17ikeig; kinevezés; m. tud. társ jelentés; az egri derék Kovácsok; kir. kam. hiradás; gyermekóvó-intézet; Külömfél-) Anglia (Limerick; Tripolis; alsó- 's felsőházi viták május 6ikáig; kézműves egyesületek újabb munkálati; elegyhírek) Franciaország (a' nemzeti őrség újra több helyt föl- oszlatik; franciaia belső viszonyok; idej táborozások; köv. kam ülések máj. 8ikáig; selyem-tenyésztés). Portugália (Silva-Carvalho; vám-leszállítás). Németország (Prusszia érzelmei Belgium iránt). Ejszakamerika (Newyorkban mayor-választás; a' bankügy állapota philadelphiai levelezés után).

MAGYAR- és ERDÉLYORSZÁG

Pozsony: Máj. 16iki orsz. ülésükben a' RR. folytatván a' törvényszék-rendezésbeli czikkek vitát, a' 20ikat, melly az evang. consistoriumokrul szól, kevés változtatással; a' 21iket pedig (azon pörök felől, mellyek majdan, az előbb fenállott törvényszékektől mint még bé nem végzettek, új rendezésnél fogva, más törvényszékekhez lesznek vitetendők) szinte kerületi állapotás szerint fogadák el. Ezután Somogy követe indítványba hozta „a' tanácsnokok vétségei elítéléséről” szóló törvénynek megújítását, 's a' többségnél pártolást nyert. 17ikén kerületi gyűlés volt a' fő RRhöz küldendő újabb üzenet-javaslatok meghányogatása miatt.

Ő cs. kir. Főlsége mult hón. 26iki legmagasb végzése szerint eddig Kassán volt hadpénztári tiszt Bergler Jánost, debreczeni hadipénztárnokká méltóztatott kinevezni.

Magyar tudós társasági jelentés.

Nemes Mosony Vármegyének e' f. e. Martiusa 3dikán tartott közgyűléséből a' magyar tudós társasághoz intézett becses levele szerint, következő alapítás és adakozás neveli a' m. t. társaság tőkepenzeit a' tisztelt Megye KK. és RR. által a' kebelbeli birtokosakhoz bocsátott hazafiúi felszólításra:

1. Károly, Ő cs. kir. Főhercegsége, ns. Mosony Vármegyéhez 1834ben Martius 3d. költ k. levelében, mellynek hiteles mássát a' ns. Vármegye a' m. t. társasággal annak idejében használás végett közölte, olly elintézésel ajánlott a' magyar nyelv-virágztatására 's terjesztésére 10.000 forintnyi tőkepenzt pengőben önkényesen és minden készséggel, hogy 10 esztendő elforgásáig ezen tőkének 500 pengő forintra menő kamatjából egy rész a' magyar-óvári tulajdon uradalmában lévő gazdasági intézetben most felállított magyar nyelvtanító fizetésére, más rész pedig ugyanazon uradalom kisebb-iskoláiban a' szükséges iskolai könyvecskék megszerzésére, és azon ifjak megjutalmazására fordítassék; kik magokat a' magyar nyelv megtanulásában különös előmenetellel tüntetik ki: tiz esztendő elmúltával pedig az említett tőkepenz az 1825 beli 11d. törvényczikkely értelmében felállított magyar tudós társaságnak szabad rendelkezésére legyen általaladandó.

2. Gróf Batthyáni Erneszt özvegye Tarnóczy Antónia, a' Lajtafalusi uradalom földesasszonya, adott 12 ftot pengőben.

3. A' ns. Mosony vármegyebeli Nemes és tisztviselő urak összesen 77 ftot 's 36 krt. pengőben. — 'S ezen 2d. és 3d. pont alatti summát ns. Mosony Vármegye a' m. t. társaság' Elölülőjéhez Gróf Teleki József m. kir. udv. Tanácsos, Referendarius és Főispán Urhoz küldötte meg, említett levelével.

Emlékezetbe hozatik, hogy a' társaság által támasztott ezen kérdésre: „Miképen lehetne a' magyar játékszint Budapesten megalapítani?” a' feleletnek beküldésének ideje, most következő Junius hónapnak 8dika, 's a' melly felelet később jöne, az, elfogadva nem leszen. — Pesten Majus 21d. 1834.

A' titoknok által.

Eger máj. 20. Egri kánonok Kovács Máttyás, ki a' patriarcha-érsek által Frimm János távolléte alatt helyébe az egri lyceum igazgatójává neveztetett ki, máj. 14iki levele szerint egy a' keresztyén tudományban jelesen kitünendő 's a' többi tanulmányokban is szorgalmas és az iskolai törvényeket pontosan megtartó tiszta erkölcsiségű egri lyceumbeli másodévi philosophiát tanulónak évenként járandó 100 ezüst forint díjt élte folytaiglan alapított; kikötvén egyszersmind, hogy az érdemítő ifju az alapítótul minden iskolai év kezdetén föladandó religiobeli tárgyól értekezést készítsen, azt a' lyceum teremében bizonyos időre elszavalandó. Szinte máj. 11ikén Eger városa emlékünnepet szentes boldogult fíjának az alapítványról isméretes Kovács Jánosnak, kiről hírlapjaink is olly gyakori hálákkal emlékeznek. Hitelesen értesülvén a' város, hogy a' nagyérdemű, kitől még élteben már az egri szegények intézete 2500 váltó for. 's különösen a' városi kórház szinte kamatozandó magpénzül ugyanannyit nyert vala, azon felül a' halála esetére általa felbontatni rendelt levele szerint 12.000 ezüst for. tőkesummát olly dicső végre áldozott, hogy annak esztendei törvényes hasznaiból évenként tizenhat egri születésű 's különösen philosophia-'s jog-tanuló jeles ifjak egyiránt részesüljenek: mihez képest a' városi közönség eleve megegyezvén, hogy dicső földijének képét tanácsháza teremében ünnepélyesen függeszse föl, e' végett az említett napra jeles számmal összegyülekezett, 's főbíró Csépany János a' kitett kép mellett megnyitván a' gyű-

lést, majdan az üdvözültnek unokaöcse Vég József szólott, de a' szerény rokonfi nagybátyjának dicséretét 's életrajzát a' város főjegyzőjére hagyá, ki mind azt véghez vivén utána különösen az üdvözültnek érdemeit fontolólag magasztalva Makáry György hites ügyvéd tartá beszédet, 's majd a' kép buzgó hálaömlengések között függeszteté föl. — Gyöngyösön 's a' szomszéd Tarjányn a' b. Brudern József hagyományabeli borokból május 18ikaig közel 40 ezer vto for. jöve be árverési uton, pedig még szép része jeles borainak eladatlan. A' rajnai faju magyar (visontai) termésnek akója 10 pengő frtól 52ig kelt.

A' nagym. m. k. udv. Kamara Élesden ellenörködött mázsamester Liszka Jánost ugyanottanisóárnokká; Miskolczon ellenörk. mázsamester Nagy Jánost bajai sóellenörre; Veszprémben ell. mázsamester Poppel Imrét hasonló hivatalban nagyobb fizetéssel Miskolczra; volt miskolczi mázsás Jozepi Ignácot sómázsamesterré Ungvárra; mohácsi mázsás báró Mladota Ignácot ugyanottan tisztirnokká; eszéki mázsás Beztics Józsefet hasonló hivatalban Mohácsra; Simon Ignác n.váradi pajaört Aradra és Gáspárdy Lajos eszéki pajaört Egerbe mázsásokká; Mayer Károly vallemári pajaört ugyan e' hivatalában Temesvárra; Jaiczay Ignác és Hudics Antal practicansokat pajaörtökké, elsőt Vallemárra, másikat Pécsre; Bolemány Sándor halmágyi kerülöt Soborsinba pajaörtre; végre Suhajda Bertta practicanst Ó-Becsére szál-felügyelővé nevezte ki. (Kir. kam. tud.).

A' gyermekovó-intézetek Pesten a' Terézia városban, mellyek magas uraságok szives gyám-adakozási mellett, önállási föntartásukat két év óta mind inkább biztosítják, ez által egyszersmind legszebb kilátást nyitnak a' nyilvános oktatás foganszóbb sikerére 's főkép az alsó néposztálynál a' szükséges erkölcsiségben meggyökerezésre. Az intézetek a' városi ns. hatóság pártfogása alatt állván, 's így mint azok igazgatási ágazatja egyszersmind nyilvános számadás alá tartozván, bátrak a' nevezett emberségi intézetek előljároi, a' közlegő löversenyzés alkalmával, ujolag is alázatos tisztelettel említeni, és főkép a' nagy becsü, 's minden köz hasznu tárgyazatra olly nemes részvéttel ragaszkodó magas uraságokat ez uttal is kéro bizodalommal figyelmeztetni, hogy további kegyes adakozásikkal, e' szegény gyermek-ovó intézetké további főnállása biztosításához járulni sziveskedjenek.

Különféle: A' pécsi káptalan, apostoli folséges királyunktól mult eszt. decemb. 5ikéről költ kir. oklevele szerint, valóságos tagjaira nézve, nyakban nyilván hordozható saját diszrendet nyert. A' diszjel egy nyolczszögü csillag, Péter apostol nevére, e' körirással: „Principi Apostolorum, Reges Apostolici sacrarunt;“ 's kor. Folségeink képei alatt ez irással: „Francisco I. regnante, Ferdinando V. coronato, Regibus.“ — Neudorf határszéli faluban hg. Pálffy jószágán május 13ikán 84 ház, 59 pajta és hidépítésre szánt nagy mennyiségü fa égett el; — 12ikén pedig Schattendorf (hg. Eszterházy jószága Soprony mellett) helység egészen hamuvá porlott, az egy templomon és paplakon kívül, mellyek épségben maradtak.

A N G L I A.

Newcastle mellett Limerick irlandi grófságban april. 30ikán szinte lázadás ütött ki. Egy csapat katonaság a' kerület rendörtisztével bizonyos szamu marhának hátralevő tizedért birólag elfoglaltatása végett kiállott, 's midön a' marhával egy falun keresztül akarra menni, a' parasztokat ellenszegülő rendben állitva találá, kik a' katonaságot közáporral fogadák. A' katonák tüzet adtak, 's a' parasztok közül néhányan a' földre terültek. A' parasztok visszavonultak ugyan, de a' marha egy részét elfoglalák, a' katonák pedig tanácsosnak nem tarták tovább is üzni őket, mivel az egész környék késznek látszott fölzudulni ellenök. Erősítést vártak, hogy ismét kézre kerithessék azokat. — Bizonyosnak mondják, a' török hajóseregnek Tripolisba készülését, hogy az ottani polgár-háborúnak véget vessen. Mondják, hogy az angol kormány el akará azt foglalni, Algier helyet pótlásul, 's a' dolog nem sokára elő fog a' parlamentben is fordulni, mivel a' tripolisi basa egyik ministere emlékirást készül az alsóházba nyújtani. Az angol consul t. i. kit ezen ügyben súlyos vádak terhelnek, hogy vádlójit megsemmisítse, lázadást támasztott. Azt adván elő, hogy a' basának kastélyában nagy kincs rejtezik, kormányátói hajóosztályt küldetni kért Tripolis alá, melly a' britt alattvalók követléseit kívánja. A' britt hadihajók valóban meg is érkeztek, 's a' basának a' fizetésre csak 48 óra engedteték. Az öreg Jussuf magán kívül volt, 's a' lakosok elhagyák a' várost, félvén az ostromzártól. Még a' hitelezők is halasztást kértek. Azonban Dundas és Grey britt kapitányok semmire sem akartak hall-

gatni, 's a' o
kivánták. Ez
az öreg bas
legöregebb
kormány elf
kormányhoz
hemed Ali sz
követlés má
a' várost me
A' consul a
's hadiszerek
nak azt irta,
vétetni. A'
consul is a'
mány azon
(neutral) m
hajtott. Ter
mánytagok
lázaók szá
den keresk
ságról szó

Az als
nyugpénzek
megkéretni.
azon követé
az alsóház
tett nyugp
gáltassanak
vék e azok
galására fe
ket, kiknek
gos teherne
fizetéses hi
érdemeik s
zasságok a
léstelvezst
bek között
Bloomfield
Minzo és
Brownet,
jegyzék,
mellyhez a
az, ha a'
akar, kész
got, mell
nyen váns
a' kormán
nagy nemz
En meg v
nyi minist
vagy ülen
szágban n
jobban tu
ministerek

gatni, 's a' consulnak rögtön hajóra szállását kívánták. Ez vonakodott megjelenni, 's titkon az öreg basa egyik unokáját, — minthogy legöregebb fija Ali részére lemondott — a' kormány elfoglalására hitta meg. Alig kezdte kormányhoz az új basa, midőn testvére Mehemed Ali számos törzsökkel, mellyek a' britt követlés miatt rótt adót viselni nem akarák, a' várost megtámadá, 's a' környéket feldulá. A' consul a' lázadóknál tartózkodott, löport 's hadiszereket árulgatott nekik; 's kormányának azt írta, hogy a' város nem sokára be fog vétetni. A' többi consul, sőt még a' britt al-consul is a' városban maradt. — A' britt kormány azon parancsára, hogy részrehajlatlan (neutral) maradjon. Warrington semmit sem hajtott. Tervé azonban megcsalá, mert a' kormánytagok nagy része Ali híve maradt, 's a' lázadók száma 2000-re olvadt. E' közben minden kereskedés elakadt, 's a' személybátor-ságról szó sincs.

Az alsóházban máj. 5ikén Harvey ur a' nyugpénzek végett előadta indítványát, 's megkérte javasolja a' királyt felírásban, hogy azon követelések, mellyek 1833. aug. 28ikán az alsóház által kinyomatott jegyzékben kitett nyugpénzeket érdeklik, szorosan vizsgáltsanak meg, ha valljon érdekéért nyervek e azok vagy sem? Ezen indítványa támogatására felolvasott hosszú személy-jegyzéket, kiknek nyugpénzét jogtalannak, 's országos tehernek jelenté; minthogy azok részint fizetéses hivatalokban vannak, részint semmi érdemeik sincsenek, részint öröklések 's házasságok által nyugpénzre minden követlést elvesztettek. E' jegyzéken olvashatni többek között még Aylmer, Aston, Auckland, Bloomfield, Elphinstone, Howe, Hereford, Minzo és Strangford lordokat, Sir Henry Brownet, és Sir Herbert Taylort. „Ez azon jegyzék, úgy monda Harvey ur végzetül, mellyhez a' ministerek lételőket kötötték; azaz, ha a' ház a' ministereknek engedni nem akar, készek ők dilemmába buktatni az országot, mellyből véleményök szerint nem könnyen vánszorogna ki, mert egyedül ők értik a' kormányzás mesterségét! (kaczaj). Soha nagy nemzetem illy esútságot nem tettek. — En meg vagyok győződve, hogy ha valamenyi minister, ki valaha kormányon ült immár, vagy ülend még, kilép és elfogy, ezen országban még is lesz elég talentum, melly azt jobban tudja kormányzani, mint elődeik. A' ministerek úgy tesznek mint II. Károly, ki,

midőn egy barátjával kiment, 's testvérével Jamessel a' Yorki hggel, kit örök vevének körül, összetalálkozott, azt kérdé: valljon nem fél e minden véd nélkül kimenni, 's az ezt feléle: egy cseppet sem; életem semmi veszélyben, míg tudják az emberek, ki lesz utódom.“ (nagy kaczaj). Tudom jól, épen az, mire a' ministerek támaszkodnak; de reményem, a' ház csak kötelességét fogja az ország iránt szeme előtt tartani 's a' t. Indítványát O'Connell védte, az indítvány szavazáskor 390 szóval 148 ellen félrevetett. — Az alsóházban máj. 6ikán, midőn az irlandi tized-indítvány 2dik felolvasatása iránt folyt a' fővita (adjuk később), O'Connell igen heves személyes czivódás után Stanley statustitokokkal hosszú beszédet tartott ismét Irland állapotjáról, de olly engesztelő hangon, hogy segedelmes kezet nyújtott a' ministereknek a' köz célra, mire Althorp, I. Russel, lordok, Stanley ur, és Francis Burdett meglepetve kelének föl, 's nem győzék örvendő csudálkozásukat eléggé kifejezni, Irlandnak, valamint dicső küzdőjének, ki önmagát győzte le, szerencsét kívánván.

A' felsóházban máj. 6ikán Londonderry m. kérdéseivel a' spanyol 's portugáli politika iránt fájlalva emlité, mikép sérti Ő Főlsége kormánypolitikája az ország legjelesb ügyeit: mióta gr. Grey intézi azokat, Anglia legrégebb szövetségese Hollandia, mikép van elnyomva, 's Belgium francia tartományává téve. Portugáliát Franciaország által mikép hagyák kiraboltatni, 's végre mikép engedték meg, hogy Algierban francia gyarmat kerekedjék; ohajtaná tehát a' ministert kérdezni: mi szándéka, hogy Franciaország kezében annyi hatalmat enged? Ő ugyan tudja, válaszul azt fogja venni, hogy mind ezt Európa békessége kívánja; de ha kisülne, hogy Európa egyik legravaszabb politikusa (Talleyrand) céljait teljesen elérte, kétségtelen fog maradni, hogy országunk hasznai fel vannak áldozva. Csudálkozik továbbá azon, hogy a' kormány d. Pedrót oltalmazza, noha ez az angol alattvalókat hallatlanul kínozza. Így sarczolta meg sanyaru börtönnel John Campbell angol tiszte, ki Portugáliába barátit ment látogatni, 's mint szabad születésű angol, gondolatit nyíltan kimondá 's Pedro őt még mindig fogva tartja. Azt mondják ugyan okul, hogy a' portugál kormánynak utjában állott, de ez való oka nem lehet, mert egyéb britt alattvalók is szenvedtek hasonló sanyargatást. Vég-

zetül azt állítá, hogy a' dologban valaminek történni kell, 's azon levelezések előadatását sürgeté, mellyek J. Campbell befogatásáról O Főlsége kormánya, 's a' lissabeni közt váltattak. — Grey gr. így válaszolt: Majd ha a' marq. világosabban előadandja, minő papirosokat kíván előterjesztetni, lesz csak képes megmondani, valljon azokat a' status szolgálat ártalma nélkül kir. engedelemmel kiadhatja e? Azonban kérdezősködni fog irántók. A' ns. marq. meglehetősen a' kormány politikájába bocsátkozott, de olly felszinüleg, hogy szükségtelen lesz rá valamit felelni. Azonban a' ns. marq. csak azon van, hogy J. Campbellről szólhasson, kiről azt állítja, hogy viselkedésében gáncsot nem lelhetni.

Londonderry l. pompás laka, mellyben 1815ben a' szövetséges fejedelmeknek olly fényes lakomát adott, hogy ahhoz hasonlót még a' fényűző Angliában sem láttak soha, mostani birtokosa sok adóssága végett nyilvános árverés útján fog eladatni. — Birminghamben Astley tűzjátékosnál iszonyu explosio történt, melly által számos személy öleték, vagy sértetek meg 's a' ház omladékká rogyott össze. A' város nagy részében földingást hittek tapasztalni, 's nem csak ez utcában, hanem a' szomszédban is az ablak-üvegek összetöredeztek. — A' kézműves egyesületek ha nem feloszlásukhoz közelitnek is, belső visszavonás által mindazáltal erejükben fogyatkoznak. A' selyemmunkások Cagleton körül az uniótól elállottak, 's gazdáikkal írott nyilatkozásban tudaták azt. Ugyanez történt Leedsben is, hol a' posztószövők szinte irva jelenték az unióból kiléptüket. Itt e' lépés a' miatt történt, mert a' gyártók összegyűlvén elhatározták, hogy bizonyos naptól fogva semmi munkást sem vállalnak el, ki a' kézmű-egyesületek tagja. — A' Times azon esküt közli, mellyet a' kézmű-egyesületbe lépő tagnak le kell tennie. Arra kötelezik ebben magokat, hogy „a' britt 's irlandi nagy nemzeti kézműves egyesületet“ mellybe most állanak, fentartják, és segítik, minden törvényes alkalommal, mennyire erejük telik, segedelmire lesznek, hogy illő munkabért eszközöljön ki; soha tudva helyét vagy munkáját az egyesület valamelyik tagjának, ki parancsra hagyá el gyár-gazdáját, nem vállalja fel. Az egyesület törvényeit, jeleit 's titkait sértetlen megtartja; végre azon pénzt, melly az egyesület számára van adva, más célra fordíttatni soha sem enged meg. — A' kézműves egyesületek ellen Rutch ur alsóházi tag készül indit-

ványt tenni, mellynek célja legyen „megakadályozni minden olly egyesületi szándékot, melly a' munka szabad divatát gátolhatná.“ Mit különösen azzal érhetni vél, ha az egyesületek törvényei, minden végzése, 's előjárójának nevei hivatalos lajstromzás alá vétetnek. — Manchesterben máj. 5ikén ismét gyűlést tartottanak a' kézművesek, hol 6000 ember jelent meg, de csak kézművesek bocsáttattak a' gyűlésbe, mások kizártával. Végzésök oda ment, hogy mindenkinek joga van munkáját azon áron kialkudni, mellyen bírja, 's a' kormány minden beavatkozása ellen nyilatkoznak. Továbbá kérelmet határoztak az alsóházhoz, hogy mind azon törvények törlesztessenek el, mellyek a' tőkepenzeseknek igazságtalan megkülönböztetést engednek a' munkások előtt. — A' Times mint szokatlan tüneményt említi, hogy egy idő óta, mióta tudnillik a' bank iránt ujra bizodalom gerjed, guineek jönnek forgásba. Állítja még azt is, hogy azon időben is, mellyben a' bankhoz nem igen nagy volt a' bizodalom, még is 30 millió font st. keringe aranyban az országban, de a' melly később a' köz forgásból egészen eltűnt. A' guineek ujdön feltűnése tehát kedvező jel a' pénzforgásra. — Dublini hir után máj. 7ről Limerick grófságban a' rendőrség és parasztság közt ismét véres verekedés támadt, 's a' lordhelytartó több kerületet megint csend v. kénytető bill alá tétetett. —

FRANCZIAORSZÁG.

Párisban máj. 1jén fegyvertelen katona csoportok huzódtak több utcán végig, kiáltozva: Éljen a' király! Le a' republicanusokkal! — A' metzi nemzeti őrséget is feloszlátá egy kir. rendelés, de mint mondják ujra összealakul. — Párisból hirlik, hogy ez év folytában nem öt v. hat táborozás lesz, mint eddig vala szokás, hanem csak kettő és pedig lovaság, pattantyuság 's mindenféle hadiszereből, 's egyik 80,000 főből Lyon környékin, a' másik Páristól nem messze, vagy St. Omer mellett, 's alkalmasint az ülések után fog tartatni. E' táborzásokon az auszterlitz, wagrami 's jeni ütközeteket szándékoznak ábrázolni. A' király a' hgek kíséretében tekintendi meg a' sergelyket. — Az allg. Zban egy levél többek közt így okoskodik a' francia belső viszonyokról: A' doctrinairek 's Talleyrand, Lajos-Fülöp őrgeniusza, ellenszegülnek a' császáriaknak; az oppositio elszigeteli magát, a' legitimisták eltávoznak, a' republicanusok gyűlölnék, 's a' kormányt így üzik 's kénytik előbb utóbb rendszabásokra, mellyek hozzá nem illenek. Mi ál-

taljában kül
hazugság és
az emberek
ralis ideák
a' régi neme
get az felvi
emberi szell
a' polgárság
nemesitse.
gédje csak
sek. Most
törekvése i
ség nagy r
része meg
mányt, eg
badsággal.
's tüntető t
deken. Eft
osztály irá
kal nézi m
a' gazdag
keltenségi
Angliában
fejét. De
ságok egy
a' lyoni t
megújulha
keire szá
dét, a' ké
lennek érz
ké nevelni
szerekké
's becsüle
csalogány
különb
morúsága
szavonás
egyesület
minden t
ezen orsz
egyesüle
szakba lé
gárszelle
ségével
mátlansá
megnyila
évre biz
eligazítá
A' l
fölségité
hogy az
nem ügy
que).
szemreh

taljában különös időpontban élünk. Husz évi hazugság és szinlés után világosan kitűnnek az emberek érzelmei. A' polgárságnál a' liberalis ideák egyebek nem voltak gyűlölségnél a' régi nemesség 's papság ellen. E' gyűlölséget az felvilágulásnak, a' kor világának, az emberi szellem haladásának nevezé. Mi magát a' polgárságot illeti, azzal nem is gondolt, hogy nemesítse, 's politikailag művelje magát; ne-gédje csak azon volt, hogy ki ne szorítsák. Most, midőn a' csatatér birtoka övé, törekvése illiberalisabb, mint a' régi nemesség nagy részéé volt. E' polgári tömeg nagy része megvet minden művészetet 's tudományt, egy szikrát sem gondol a' sajtószabadsággal. A' mire vágy, nem egyéb kitűnő 's tüntető tekintetnél a' fővárosban, 's a' vidéken. Efölött a' munkások 's legalsóbb néposztály iránt kemény érzésű, 's azt nem sokkal nézi műszernél, vakeszközknél többnek. Igaz a' gazdag gyártóság még azon dagályos érzékeltenségig nem hágott itt, melly ellen most Angliában kétségbe esett demagogia emelgeti fejét. De nem gátolhatni, hogy nagy gazdagságok egyeseknél gyűljenek halomra, 's így a' lyoni történetek más gyár-városokban is megújulhatnak. Mig minden paraszt gyermekeire szállíthatja csekély terjedésű szántóföldét, a' kézműves erőködése daczára is tehetlennek érzi magát gyermekeit valódi emberek-ké nevelni föl, 's így önállástan tudalmatlan műszerekké aljasadnak azok el. A' nyomoruság 's becsületesség küzdeni kezd, a' demagogia csalóánysíppal édesget, 's noha a' kézműves különben derék becsületes ember, végső nyomorusága még is olly mező, mellyen a' visszavonás legmérgebb fogait veti magul el. Az egyesületi törvény oktanul értve 's létesítve minden társas viszonytól megfosztaná, pedig ezen országban csak a' kézművesben van még egyesületi szellem, 's közértelem. Olly időszakba lépünk most, mellyben az uralkodó polgárszellem a' legalsóbb néposztály ezen szükségével gyakran össze fog ütközni. A' bizalmatlanság fel van ingerelve, az elkeseredés megnyilatkozott. Azonban a' bátorság néhány évre biztosítva van. Bár a' viszonyok alapos eligazítására fordíthatnák ez idő.

A' követházban máj. 6kán, a' játékszinek fölsegítése alkalmával Vatout ur megjegyze, hogy az opera (daljáték) megfelel céljának, nem úgy a' vig (tréfás) daljáték (opera comique). A' theatre françaisnál pedig nyomos szemrehányást érdemel a' hatóság. Charlemag-

ne igazságtalannak nézi, hogy a' vidéki napszámok, 's a' burgundi szőlőművesek (vinczelérek) fizessék azon szökkenéseket (entrechats) mellyek Párisban tétetnek. Jól tudja ő, hogy 30 millio embert nem igazgathatni úgy mint Sparta lakosait; de ha áldozatokba kerül, az adózók pénzének legalább hasznot kell hajtania. Az operát (daljátékszint) segíteni kell, mert hetenként három játékkal nem tarthatja magát fen, de a' kívánt pótlás igen nagy. Ő nem látja szükségesnek, hogy egy daljáték-igazgató három év alatt gazdagodjék meg, sőt úgy hiszi, helyzete nem lenne szomorú, ha csak tiz évi munka után történnék is az. A' theatre françaisból (fr. nemzeti játékszin) a' művészet nagy támaszai eltűntek, mióta a' francia vigjátéknak kizáró privilegium adatott a' nagy mesterek darabjai előadásira; azóta az új szerzők a' boulevardok színházait a' francia vigjáték elibe tették, 's azok számára dolgoznak. Ezután a' játékszinek mint nyilvános erkölcsök iskolája fontosságát mutatja meg. De honnan van az, ugymond, hogy a' néptömeget mindig ujló romlás forrásává teszik. Azt hiszik e, hogy mind azon gyilkolások, 's rablások előadása képes az erkölcsöket szeldebbe tenni 's művelhetni az ifjuság szellemét házasságtörés 's vérfertőztetés által? 's t. Ne higyük azonban, mintha én játékszini censurát kívánnék. Bizonytal nem; de ohajtanám, hogy a' kormány azon pénzalapokat használva, mellyeket rendelése alá adunk, a' néptömeget erkölcsibb szindarabokra vezetné. — Thiers ur: „Az előbbi szónok szigorú állításokat hozza fel; 's mi lenne következők? Censura. Igaz, ő azt nem következteté; de szemére lobbanthatni, hogy nem volt bátorsága véleményét egészen kifejezni. Odillon-Barrot ur csak azt válaszolá, hogy ohajtható lenne ugyan, hogy valamelyik statushatalomnak bizonyos esetekre elő-rendszabási tehetsége legyen, de durva despositmusra vetemülni azért nem szükség. Így az 1806ki rendelés a' hatóságoknak még a' színészek megbüntetését is megengedi. Thiers ur jelenti hogy ő az 1806ki rendelésből csak azon főszabályhoz tartja magát, mellynél fogva játékszint felsőbb engedelem nélkül nyitni nem szabad, 's a' hatóság valamilyen darab előadását, ha veszélyesnek tartja, megtilthatja. A' kamara nem fogja magát tulságok által elragadtatni, mellyek feltűnnek, valahányszor a' kormány nyilvános rend végett rendszabásokat ajánl. Így állították p. o. a' nyilvános laptözsérek elleni törvény alkal-

mával is, hogy a' ministerek a' sajtószabadságot akarják megsemmisíteni, azon sajtóét, melly Párist 's Lyont vérrel mocskolta be." Odillon Barrot: „A' minister a' párisi 's lyoni véres jeleneteket a' sajtónak tulajdonítja; ha e' szempont alapos lenne, a' ministernek azon bátorsággal kellene birnia, mellyről előbb szólt, 's kívánia, hogy a' sajtószabadság áldoztassék föl. En benső (innig) barátja vagyok a' sajtószabadságnak, több az nekem meggyőződésnél, politikai vallásom az nekem. Azonban, ha megmutatják nekem azt, hogy a' sajtószabadság oka annak, midőn az utcákon öldöklök egymást, 's hogy az a' polgári ellenkezést polgárral fentartja, az ország bátorságát rombolja, erkölcsinket durvítja otrombitja, nem állnám mondani: Vesszen inkább a sajtószabadság, mint folyvást tartó polgárháborunk legyen. De uraim, abban a' kormány hasznára álfogás (ármány vagy esel) lappang. Kényelmesbnek tartják a' nyilvános szerencsétlenséget a' sajtónak, mint saját igazgatásuk rendszabásainak tulajdonítani. A' szónok ismét a' kérdésre tér vissza, mivel ugymond valamit csakugyan kell tenni, azt hiszi, hogy meghatározott előző vizsgálat nem olly káros, mint a' pusztá önkény. 's a' t.

A' követházban máj. Sikan a' nyilvános oktatás költségei vétettek föl. Ez alkalommal tagadá Guizot, hogy a' charta teljes megújítást ígért (mint azt Lamartine állítá, ki az oktatásnak teljes szabadságot kívána) hanem csak igazításokat. Azonban a' kormány ugymond minden szorgalmát e' tárgyra fordítja, de számos akadállyal kell küzdenie, mellyek közt első a' nép egykedvűsége (hanyagsága). 20,000 község ellenszegült azon törvényszabásnak, hogy az elemi oktatásra pótlék centimek szavazzassanak. Már ez sok, főképp francziától.

Prunelle ur, Lyon városa bírása, a' kamarában néhány érdekes felvilágítást adott a' selyem-termesztésről 's kidolgozásról. Több mint 20 francia megye ültet eperfát. Ardèche megyének nagyobbára egyetlen gazdagsága ez ültetvényből áll. A' császári kormány alatta a' selyem-fogyasztás 200,000 kilogrammnyi volt; a' mult kormány alatt 525,000 kilogr.; 1832ben 660,000 kilogr. nőtt, 's mult évben a' fogyasztás szinte 800,000 kilogramme-ig hágott. Minden kilogramme selyem középára 70—80 frank. 90,000 munkás van selyemáru-gyártással elfoglalva. Ezen 90,000 munkás évenként 33—35 millio frankot kap.

PORTUGÁLIA.

Multkor ministeriumi viszátkodásról, most változásról beszélnek a' lissaboni legujabb levelek, 's okának, noha elég bizonytalanul, a' következő körülményt mondják: Bizonyos Réis nevű fiatal ügyvéd d. Pedronál jelentette magát, hogy vele fontos irományokat kívánna közleni, mellyekből kitetszenék: mennyi visszaélés uralkodik az igazság-ministerium osztályinál, 's főképp az igazgató bureaujában Silva-Carvalhonál. D. Pedro eleinte hallani sem akart e' vád felől, később azonban a' jelentőnek ismételt állhatatos kérelmére fölvezettetését megengedé. Epen jelen valának a' ministerek is. Hol vannak tehát irományai? kérdé a' császár a' belépő ügyvédet? — „itt Fölség!“ válaszolá imez, „de azok senki mászt mint csupán az igazság-ministert vádolják.“ A' levelek megvizsgálatván, valóban meglepő dolgok jöttek napfényre, mellyekből, mivel Carvalho ur ki nem bontakozhattott, három nap mulva hivatalát letévé. Mig azonban az angol hirlapok illyes hirt Portugáliából, kétszer vagy háromszor egymásután bizonyosnak nem ismételnék, addig valóságáru mindíg kételkedhetni. — Lord Nelson, Lissabonbul legujabban érkezett angol hajó, azon hirt hozza, hogy Coimbrát és Figueirast a' pedroi seregek bevevén, ez által a' közlekedés Porto és Lissabon közt helyre állítottott; de mivel e' hajón kívül a' lissaboni kikötőből máj. Isőjén még egy más hajó is indult ki, melly már szinte Angliában van, de e' hírről egy szót sem tud, ugy ennek hiteléről is nyomosan kételkednek. — Az angol kereskedők nem titkolhatják neheztelésüket szóval és hirlapok által, d. Pedronak azon közelebbi decretuma ellen, melly által Lissabon és Porto révei szabadokká nyilatkoztatván, egyszersmind a' behozatali vám is minden nemzetbeli hajókra egyenlővé szabott, minthogy e' kisebb vámdijért előbb, régibb egyezésnél fogva, csupán az angol kereskedők szállíthaták be áruikat. Ebben ök nemzet-böcstelenítést látnak, 's az angol érdekeknek nyilvános megvettetésüket. A' Times azonban pártolja e' végzést, 's egészen másszempontbul tekintvén, azt sokkal érdekesebnek 's Angliára haszonhajtóbbnak mondja, mint az előbbi kedvezést. Szabad leszen névszerint, e' végzésnél fogvást az angoloknak ezentul ollyféle árukat is vinni Portugáliába, mellyektől eddiglen a' portugáliak 's brazíliaikon kívül, minden más nemzetbeliek el

valánal
dial gy
héjat,
lét, m
haszo
dig, a
rást n
spany
zékét
ben a'
Portób
kocsik
nesen
követe

B
velem
ja ad
ránt.
az itte
na ezt
néhán
linbe.
lapjai
nyéim
alkal
lapod
hagyt
ujság
külső
színe
vala
rekvé
Azon
tései
Angli
belga
hétrő
mány
de B
taték
vala
ellen
most
nokn
nemz
rály
rosz
nyét.
leszt
takor
hoz
orán
volt.

valának tiltva, névszerint chinai 's keletindiai gyarmat-árakat, finom kávét, cacao, fahéjat, keletindiai fehér cukrot 's több efélélt, mellyekkel a' kereskedés mindedig leghaszonhajtóbb. Lissabon 's Porto lakosi pedig, a' mondott határozatért, köszönő föli-rást nyujtának be a' ministereknek. — A' spanyol fő consul Lissabonban hivatalos jegyzéket intézett a' külügyi ministerhöz, mellyben a' pedrói seregek által minap elfoglalt 's Portóba küldött, d. Carloshoz tartozott terhes kocsikat, számra 31et, minthogy azok egyenesen a' spanyol kormányt illetnék, visszaköveteli. Alkalmasint meg is nyeri.

NÉMETORSZÁG.

Brüssel, apr. 29. Említettem utóbbi levelemben, hogy Prusszia új bizonyosságát fogja adni barátságtalan érzelminek Belgium iránt. Most sem említeném azt bővebben, ha az itteni lapok hiányosan nem közlötték volna ezt. Értem Goblet gen. várt visszatértét, ki néhány hónap előtt követül indult innen Berlinbe. Már az szembeötlött, 's az oppositio lapjainak keserű megjegyzésekre, a' kormányéinak pedig ellenbizonyításokra, nyujtott alkalmat, hogy Goblet gen. Gothában megállapodott. De mivel azon várost nem sokára elhagyta, 's Berlinbe érkezését az ottani status-ujság is hivatalosan jelenté, azt hitték, ama' külső formaságok, mellyek fenakadás okaiul színeltetének, már elsímítvák, 's Belgium megvala győződve, hogy királya a' hollandi törekvések ama' középpontjában képviselőt bir. Azonban a' belga kormány minden előterjesztései daczára, 's daczára Franciaország 's Anglia egyesült sürgetéseinek, Berlinben a' belga diplomata hivatalos elfogadtatását egy hétről másokra halogatták, míg a' belga kormány e' bánásmódot elúnva, 23ikán kurirt küldde Berlinbe, ki által Goblet gen. felhatalmaztaték haladéktalan visszatérésre Brüsselbe. Mégvala kevés remény, hogy az elfogadtatását ellenző akadályok e' közben elháríttatnak; de most már bizonyos, hogy azokat áthághatlannak nyilatkoztatták. A' belga kormány 's nemzet e' megaláztatásának oka a' hollandi király azon kérelme volt: ne fogadná el a' porosz udvar „a' németalföldi sereg szökevényét.“ E' nevet sok ezer vitéz katonára illeszthetni Németalföldön, kik Belgium elváltakor Hollandiától a' nemzetiség 's hazafisághoz hivek maradtak. Goblet gen. sokáig az orániai hg. tábornok-testi tisztje és segéde volt. Midőn a' hollandi király a' hget Antwerp-

ben 1830ban veszélyes helyzetiben elhagyá, írott meghatalmazást adott a' hg. a' generálnak, belga polgár 's köttetlen katonaként kötelességeihez vissza térhetni, mit a' general mind politikai, mind katonai pályáján nem csekély sikerrel meg is tett. Miért pántolódik tehát most a' hollandi király Goblet gen. miatt? 'S lehetséges e, hogy az orániai hg. ne szóljon fel? 'S miért engedték a' generált Brüsselből küldetési helyére indulni azon hiedelemben, hogy tisztes fogadtatást nyerend, a' nélkül, hogy az itteni porosz követ óvó előntéseket adott volna? Hisz elutazta előtt több héttel tudva volt követségre készulte Berlinbe.

Rödelheimban Frankfurt mellett maj. 2. 's 3kán egy nagy záporokor kén (kénkő) esett, úgy hogy az utczákon folyó esővíz sárga hárttyával látszott bevonva, 's a' kövezetről a' kénkő kézzel vala szedhető.

ÉJSZAKAMERIKA.

A' Journal du Havre az ujjorki esetekről következő közelebb részleteket közöl april 11ről ugyanazon városból: „Néhány nap óta, ugymond a' levél, nagy forrásban vagyunk a' Mayor-választás végett, mi máskor békesen szokott végbe menni, most a' nyilvános véleményt élénkül hatja meg, mert a' pártok itt próbálták meg viszonyos erejüket. Minden estve összegyültek, cselszövénykedtek 's majd Jackson mellett, majd ellene, azaz kijeleltjei mellett vagy ellenök heveskedtek; minden munka fel vala függesztve, a' város gyártóji, 's legtekintetesb kalmárjai, mindnyájan Jackson ellenesek, rakhelyeiket délig csukva tartották, hogy a' választások szabályosságát biztosíthassák. Ujjork valamennyi 21. éves polgárja, született, vagy honosított amerikai minden kerületben e' végre szánt vödörökbe teszi szavazatát. Minden lapon a' választó neve, czime kora, 's a' kijelelt neve áll. (kire t. i. szavaz) Egyéb formaság nincsen. A' vizsgálat három napig állott nyitva, a' választás csak 10én végeztetett, 's a' mint egy esthírlapban olvashatni april 11ről, bizonyos, hogy B. W. Lawrence ur Jackson ki jeleltje 33,000 szavazó között 150 — 200 szótöbbséggel választatott meg. — A' senatus ama' három bankigazgató neveztetését mint az egyesült statusok praesidense által tétetni szokottat, félreveté. Jackson azonban mind a' hármat újra kinevezé; e' rendszabás nagy izgásba hozá Washington különösen azon okok végett, mellyeket az elnök cselekvése gyanjaul adott elé a' tanácsnak. Moud-

ják tudnillik, hogy azon közlemény, mellyben e' kinevezéseket hirül adja, valamint sértegető, ugy fenyegetőző bélyeget visel; 's azon nyilatkozással végződik, hogy az elnök a' tanácstól a' népre akar hivatkozni. 'S így azt hiszik, hogy az elnök ama' tudósítását a' hivatalos Globenban nem sokára majd olvashatni. Más részről meg azt mondják, a' senatus legközelebb ülésében, mellyben t. i. a' végrehajtó hatalom cselekvéseiről fog tanakodni, a' három kinevezett igazgatót még egyszer félre fogja vetni, 's rendelni, hogy az efölötti viták és szavazatok közre tétessenek, honnan meg lehessen azon okokat tudni, mellyekre ezen törvényhozó test ama' kinevezések elmellőzésiben támaszkodik. — A' képviselőház 15 szótöbbséggel végezte, hogy statusdepositumok az egyesült statusok bankjába többé vissza ne adassanak, melly határozás egyenes elentétben áll a' tanácséval.

Philadelphia, martz. 24én: — Ha Európában az ember azon szóvitákat olvassa, mellyeket lapjaink Jackson rendszabása iránt a' kincstár pénzeinek a' bankból visszavétele végett váltanak, 's azon szenvedélyes vitálozásokat, mellyek mind a' senatusban, mind a' képviselőházban tartatnak, nem különben azon végzéseket, mellyek az egyes statusokban a' számos polgárgyűlésekben e' végből hozatnak; azt fogják sokan hinni, hogy itt minden tövel hegygel van egymás ellen. A' dolog azonban közel nem olly gonosz, millyennek az távolbul tetszik, mert minden, rendes és törvényes uton jár. Minthogy Éjszakamerikában korlátlan beszéd- szó- és sajtószabadság uralkodik, 's a' népek joga van nyilvános gyűléseken nyilvános ügyekről tanácskozni, a' nagy belső forrás 's mozgás természetesen külsőleg is elötünik, de senkinek sem jutna eszébe, törvénytelen tetteire vetemülni; sőt inkább mindent alkotmányyszerű uton 's módon vitatnak. Kétségen kívül van az is, hogy az elnök gyakor szóban forgó, 's minden ellenállás daczára is valószínű rendszabását a' nép legnagyobb része támogatja, 's csak azon párt van ellene, melly a' nemzeti-bank nagy privilegiumi fentartásánál érdekelve van, 's pénztelhetségénél fogva nem csekély befolyással bír. Régen készült már Jackson ezen csirázó pénzaristokratiát, melly mint valamelly hatalom a' kormány ellenében állott fel, megbuktatni, 's a' mit terve kivitelében szemire hányhatni, nem egyéb, mint hogy igen hevesen fogott hozzá. Mivel a' nyilvános pénzeket az egyesült statusok bankjá-

ból olly hirtelen kivette, 's az egyes statusok bankjaiba tétette: amannak munkálati természetesen váratlan félbenszakadást szenvedtek, melly a' kereskedésre nézve nem volt visszahatás nélkül, mert a' bank szinte valamennyi nagy kereskedőházzal szoros kapcsolatban állott. A' bank igazgatóji azzal akarának boszút állani, hogy a' privátbankok papirosai discontózásaikkal felhagytak, okul adván, hogy az elnök rendszabása megfosztá őket az eszközökül arra; noha tudva volt, hogy sem elegendő pénzalap sem hitel szükében nem voltak. Ez által legalább színleg mesterséges pénzhijányt vagy szükséget okoztak. A' pénzzavar még azzal öregbült, hogy azonkorban számos pénzváltó (banquier) 's kereskedőház Amerika legjelesb kereskedés fok-helyein fizetéseit általán felfüggeszté a' lehetséges bukásoktól félvén. Azonban e' házak többnyire egy értelemben voltak a' bankigazgatókkal, hogy a' növekedő pénzzavar általok is öregbedjék, 's az elnök rendszabása visszahuzására birassék. Ki is sült később, hogy egyetlen ház sem nyilatkozott valóban bukottnak, (banqueroute) mások ellenben, mellyek valóban zavarban voltak, fizetéseiket később ismét elkezdették, annyira, hogy szilárdságok e' zavarban még inkább elötünt; azon kis házak pedig, mellyek megbuktak, a' krisis nélkül is meg fogtak volna bukni, melly most kopasz ürügyül szolgál nekik. Rosz néven vették Jacksonnek, hogy a' financoosztály titoknokát, ki különben mindig egy értelemben vala vele, mivel rendszabását a' pénzek azonnali visszavétele végett alá nem akará irni, hivatalából tüstént elbocsátotta, 's más választott, ki rendszabásának semmi akadályt sem vete. Azonban meg kell gondolni, hogy Amerikában a' legfelsőbb kormányfő nem kevesbé felelős, mint a' statustitoknok, az az ministerei, 's így tehát neki még inkább jusának kell lenni, mint más nem felelős uralkodónak, kormánysegédeit saját érzelme szerint választani. De már napról napra jobban belátják, hogy a' banknak, privilegium-ideje meg szünendése után, tökéletesb szerkesztést kell adni, mit Jackson general erős karakterének köszönhetni. A' képviselőházban a' többség mellette van, a' senatusban pedig ellene; de alkalmasint abban fog mindakét ház meg egyezni, hogy a' bank eddigi szerkesztését megmásítsák. Angliából számos kész pénzküldemények érkeztek, 's a' kereskedés ujra éledni kezd. Városunk szépül, 's napról napra tágu. E' pillanatban több épül 1000 háznál.